

MAREC 2024
ROČNÍK 31
8,90 €

JAGA

ASB

ARCHITEKTÚRA
STAVEBNÍCTVO
BIZNIS

OSOBNOSTI SLOVENSKEJ ARCHITEKTÚRY I.

ANDREJ ALEXY

Architekt, ktorý už viac ako dvadsať rokov pôsobí na akademickej pôde a tridsať v praxi. Za ten čas si preskákala toho viac, ako sa na prvý pohľad zdá. Jeho tvorba je ako víno. Fakt dobrý ročník.

S Andrejom Alexym sme sa rozprávali nielen o meste, ako ho navrhovať a tvoriť, aby sme mohli povedať, že je kvalitné. Spomenúť jeho otca, významného architekta a urbanistu Tibora Alexyho, bolo viac ako prirodzené. Hľadali sme aj odpovede na otázky, v čom tkvie kvalita komunitného bývania a či to nie je len ďalší marketingový ťah. Samozrejme, nevynechali sme ani radosti a starosti architekta, respektíve jeho služby spoločnosti a hodnotenia prostredníctvom diel.

Rada by som začala naše rozprávanie vašim otcom. Tibor Alexy bol významný slovenský urbanista, predstaviteľ Bratislavskej urbanistickej školy. Patril medzi kľúčových pedagógov, ktorých dielo formovalo celé generácie architektov.

V čom bol pre vás najväčším vzorom?

Otca som si veľmi vážil za jeho mimoriadne ľudský prístup, priateľskú a bezkonfliktnú povahu, humor, ale aj pokoru, ktorú v sebe mal. Dodnes spätne obdivujem jeho analytické myslenie, vďaka ktorému sa rýchlo vedel dopracovať k správnej odpovedi aj na tie najzávažnejšie problémy. Vždy mal riešenie, a to nie len na úrovni reakcie na rôzne medziľudské podnety, ale aj v oblasti remeselnej zručnosti, pre ktorú mal prirodzený talent. Odhliadnuc teda od významných profesijných stránok jeho osobnosti bolo pre mňa ako pre syna cenné práve to, akým bol človekom.

Ako píše vaša manželka, publicistka a architektka Elena Alexy v knihe o vašom otcovi (Anatómia mesta – urbanista

↑ Distribučno-skladové centrum Interpharm, Bratislava.
Autori: Andrej Alexy, Štefan Rafanides.
Spolupráca: Martin Bujna, Lukáš Orihel, Michal Pršo. Foto: Soňa Sadloňová

1

2

3

Tibor Alexy – rozhovory), alfou a omegou jeho celoživotnej práce bolo hľadanie odpovede na otázku: čo je mesto? Podarilo sa mu ju nájsť?

Otec sa mestom vedecky zaoberal celý život, vypracoval viacero teoretických systémov, ktoré pomáhajú pochopiť procesy vzniku mesta, jeho rastu a prirodzenej transformácie a zároveň prinášajú metódy jeho tvorby či obnovy. Mesto nevnímal len ako viac či menej premyslený súbor hmotnej štruktúry, ale predovšetkým ako určitú

formu života, ktorá sa v symbióze s človekom správa ako biologický organizmus.

Na mesto nazeral komplexne, dôkladne preskúmal a aj pomenoval množstvo univerzálnych súvislostí, vzťahov a zákonitostí, ktoré na mesto vplyvajú a ktoré sa dajú aplikovať na akékoľvek mesto na svete. Som presvedčený, že jeho práca je nezanedbateľným príspevkom k poznaniu, čo je mesto a akými prostriedkami môžeme ovplyvniť jeho životaschopnosť a aj to, ako sa v ňom cítime.

Čo je mesto podľa vás? Ako v ňom navrhovať a tvoriť, aby sme mohli povedať, že je kvalitné?

Nemôžem inak, vyrástol som na otcových myšlienkach a mesto vnímam v podstate rovnako ako on. Podobne ako on, aj ja mám problém s nadužívaním územného plánu, ktorý takmer vôbec alebo len minimálne pojednáva o tom, ako vyformovať príťažlivé prostredie, ako podporiť emocionálny vzťah človeka k mestu. Za zásadný parameter kvality

1 Rodinné domy Rebarborová, Bratislava. Autori: Andrej Alexy, Erik Jakeš. Spolupráca: Štefan Rafanides, Laura Záhoranová, Lucia Procházková, Matúš Blažiček. Foto: Matej Hakár

2 Polyfunkčný dom Mondrian, Bratislava. Autori: Andrej Alexy, Andrea Klimková. Spolupráca: Roman Rosina. Foto: Paťo Saffo

4

3 Obytný súbor
Svornosť, Bratislava.
Autori: Andrej Alexy,
Štefan Rafanides.
Foto: Soňa Sadloňová

4 Rekonštrukcia
internátu Hviezda
(Kukurica), Brati-
slava. Autori: Andrej
Alexy, Michal Bogár,
Veronika Pohanič
Slaničanová, Petra
Srnková/Bellušove
ateliéry FAD STU

považujem mestskosť ako súbor viacerých faktorov, ktoré zahŕňajú aj sociologický a emocionálny rozmer, to, ako sa ľudia v meste správajú, ako v ňom bežne fungujú a aký obraz reality v nich zanecháva. Súčasťou kvalitného mesta je predsa aj jeho výtvarná hodnota, proporčnosť objektov a priestorov, vizuálne atraktivita, čiže to, čo sa ťažko kvantifikuje cez územno-plánovacie nástroje, ale čo môžeme do jeho plánovania priamo zahrnúť. No je tam aj to, čo ako urbanista ovplyvniť neviem,

ale môžem s tým rátať a múdro to využiť, ako je napr. slnečné svetlo, zvuky prírody, sneh, vietor, obloha... Mesto je toto všetko a omnoho viac a pevne verím, že čoskoro zažijeme opätovné docenenie urbanizmu, ktorý sa oslobodí a nadobudne minimálne rovnocenný význam ako územné plánovanie.

Venujete sa prevažne navrhovaniu bytových komplexov. Čo by mal obsahovať správny bytový komplex?

Bytové komplexy sú úlohou, na ktorej vyrástlo mnoho ateliérov. Keď sme začínali, bol to azda najfrekvencovanejší typ zadania. Za tie roky sme si vypracovali niečo ako manuál, máme vychytené princípy priestorových vzťahov a funkcií, prepájanie s okolím, konštrukčné systémy, technickú infraštruktúru, fungujúce dispozície bytov a aj to, čo investorov zaujíma asi najviac – ekonomiku. Je pravda, že za posledné roky sa zvýšil tlak na kvalitu a vybavenie verejných priestorov, čo nás teší a motivuje, no vo

výsledku to zrkadlia aj narastajúce ceny bytov, ktoré sú pre veľkú časť ľudí nakoniec nedostupné a pomaly tým smerujeme ku gentrifikácii. Ale to je na iné rozprávanie. Ak mám byť konkrétny, keď hovoríme o bytovom komplexe, tak určite nejde len o byty. Funkčná skladba sa košatí a mala by obsahovať väčšinu bežnej vybavenosti, aby sa obmedzilo prílišné presúvanie do iných častí mesta. Toto v princípe presadzovalo aj socialistické plánovanie, bolo presne zadefinované, v akej dochádzkovej vzdialenosti a na aký počet obyvateľov má byť do sídliska zakomponovaná samoobsluha, drogéria, čistiareň, papiernictvo, pošta, škôlka a krčma. Dnes sa tomu hovorí pätnásťminútové mesto, ale ideovo to nie je až taká novinka. Vlastne pri každom zadaní už počítame s tým, že súčasťou bytového komplexu je okrem občianskej vybavenosti aj niečo na zábavu a voľný čas. No a úplnou samozrejmosťou je verejný priestor, dotvorenie krajiny parkovou zeleňou diferencovanou na tú, ktorá patrí výlučne obyvateľom bytov, a zeleň

verejnú či poloverejnú zdieľanú so širším okolím. Exteriérová zložka je od bývania neoddeliteľná.

Dnes sa často skloňuje téma komunitného bývania. Čo ho podľa vás definuje?

Myslím si, že úspešné fungovanie komunity je vždy predovšetkým o ľuďoch. Komunita vzniká nezávisle, zdola, no urbanista a architekt jej môžu ísť naproti a vymodelovať rámce, ktoré podporia odhodlanie ľudí stretávať sa, vytvoriť spoločenstvo, podnietiť záujem o spoločne zdieľané prostredie. V tomto smere môže mať územné a urbanistické hľadisko veľmi významné postavenie. Ak hovoríme napríklad o bývaní v meste, som presvedčený, že jeho štrukturálna koncepcia by mala usilovať o integrovanie do mestského organizmu, čo nakoniec prospieva aj k sociálnemu začleneniu jeho obyvateľov do lokálneho života. Nie som fanúšik bývania za zamknutými rampami ani domov akoby náhodne roztrúsených v zeleni, ktoré sa v našich mestách v poslednom období dosť namno-

žili, no ich komunitný potenciál nie je veľmi vysoký. Sú to formy, ktoré mesto a ani ľudí nestmelujú a pôsobia skôr rozkladne. Vždy som bol, aspoň v mestskom prostredí, zástancom blokovej zástavby, ktorá je typicky mestská a má dobré predpoklady na vytváranie komunitných spoločenstiev, a som rád, že obytný blok zažíva zaslúženú rehabilitáciu.

Pôsobíte aj na akademickej pôde. Ako vás to ovplyvňuje?

Aká je nastupujúca generácia?

Súčasťou akademickej pôdy som už dvadsať rokov, vidím tam svet z inej perspektívy, je to menej hektické, viac premýšľavé. V diskusiách s kolegami, pedagógmi a so študentmi sa človek vždy dozvie niečo nové a obohacujúce, nastolia sa nečakané otázky, otvoria sa iné uhly pohľadu. Každá generácia má svoje ideály a priority. Ale z hľadiska prístupu k tvorbe ako takej nevidím veľký rozdiel medzi mojou generáciou a generáciou našich študentov. Možno je to aj tým, že máme výborných študentov

← Dom so sklárskym ateliérom,
Devínska Nová Ves. Autor: Andrej Alexy. Spolupráca: Štefan Rafanides, Tomáš Abramovič. Foto: Tomáš Manina

a študentky, vnímavých, cieľavedomých, schopných sebareflexie aj rešpektu. Chcu v architektúre niečo dokázať rovnako, ako sme to chceli my. Myslím, že to, že sa v rámci vertikálneho ateliéru môžeme nad úlohami zamýšľať spoločne, je aj pre nich cennou skúsenosťou, ktorej sú si vedomí. Učím naozaj rád.

Jediný rozdiel, ktorý si všimam už dlhšie, je azda len v tom, že táto generácia sa v porovnaní s nami menej zabáva. Naši študenti sú už väčšinou zamestnaní a vyťažení a obávam sa, aby príliš skoro nevyhoreli. My sme študentské roky žili viac spoločensky, väčšinu času sme presedeli v krčmách na pive, či už u Dežmára, v Prašnej bašte, alebo Smíchovskej záhrade. Viedli sme nekonečné debaty a spory a hlavnou témou bola architektúra. No boli to iné časy, počas štúdia sa pracovať v architektonickej sfére nedalo. Ale aj vďaka tomu boli moje študentské časy veľmi pestré a nezabudnuteľné.

Súčasnnej mladej generácii by som teda pripomenul, že archi-

tektúra a pracovný úspech nie sú všetko, že existujú aj ďalšie, dôležité radosti života, ktoré je škoda zanedbávať a ktorým sa treba venovať, kým sú mladí, lebo potom sa to už nedá dobehnúť.

Akú má architektúra silu? Mohla alebo mala by byť mocným činiteľom, ktorý pôsobí na ľudské vzťahy v zmysle humanistickom? Aké by mala mať stále hodnoty?

Ak hľadáme stále hodnoty, tak tou je v architektúre určite idea. Významné diela minulosti, ktoré dodnes obdivujeme, väčšinou nevznikli z utilitárnych potrieb ani funkčných požiadaviek, vznikali vďaka idei, vďaka vyššiemu posolstvu vyjadrenému prostredníctvom architektúry. Na druhej strane však môžeme humanistický rozmer hľadať aj v psycho-sociálnej rovine. Je známe, že napríklad kvalitné verejné prostredie udržiavané v čistote a poriadku prirodzene zušľachťuje správanie človeka, znižuje sklony k vandalizmu, znečisťovaniu aj kriminalite, takže

môžeme smelo tvrdiť, že dobrá architektúra a urbanizmus nám umožňujú stať sa lepšími, priateľskými a starostlivejšími. Naša práca je teda dôležitá.

Mám pocit, že veľmi veľa zabúdame a to, čo bolo, bolo... Akoby sme sa nedokázali poučiť z vlastných chýb. Čo môžeme vytvoriť dnes, aby sme nechali kvalitný kus vlastnej tvorby ďalším generáciám?

Lahké zabúdanie na minulosť je vraj jednou z čŕt východných Slovanov. Máme to teda tak trochu v sebe. Slovenská architektúra aj vďaka tejto vlastnosti zažila nejednu tragickú stratu, ťažko sa mi napríklad zmieruje s prázdnom, ktoré vzniklo po Istropolise od tria Konček, Skoček, Titl či po Svetkovom bratislavskom Amfiteátri. Súčasťou nášho príbehu je aj byzantská túžba po zdobnosti, veľkých wow efektoch. My, ktorí sme proti tomu školení, si už s ňou vieme poradiť, ale nejeden investor nejaví nadšenie nad poctivou, dobre premyslenou, ale výrazovo

1

2

zdržanlivou architektúrou, ktorá by podľa mňa mala tvoriť základ mestskej alebo aj vidieckej štruktúry. Myslím si, že kvalitná a udržateľná architektúra má mať práve takúto podobu, istú jednoznačnosť, prirodzenosť, rešpektujúcu lokálne súvislosti, nepovyšujúcu sa, takú, o akej môžeme tvrdiť, že je s daným miestom odjakživa spätá.

Architekti Wienwurm, Dedeček, Karfík, Belluš, Kuzma... To sú páni architekti. Komu z dnešných architektov by ste dali pomyselné rovná sa?

Ešte by sme tam mohli doplniť aspoň Milučkého a Matušíka. A aj Svetka. No netrúfam si v tomto kontexte na žiadne rovná sa a to z dôvodu veľmi rozdielnych dobo-

vých súvislostí. 20. storočie je iné ako 21. storočie, v mnohom odlišná je spoločenská objednávka, verejné financie aj priority. Navyše hodnotiť sa má až s časovým odstupom, bez zafarbenia všetkými mikropříbehmi prítomnosti, ktoré nám ešte nedovoľujú vidieť súčasnosť z pohľadu jej prínosu do budúcnosti. Ale v každom prípade slovenská architektúra má aj dnes svojich hrdinov, no ich skutočná veľkosť sa ešte len ukáže.

Na čom momentálne pracujete?
Veľa súťažíme, a to vo verejných, ale aj vyzvaných súťažiach. Minulý rok sme napríklad vyhrali súťaž na Novú Myjavu – polyfunkčnú štvrť na mieste bývalej autobusovej stanice. Momentálne, žiaľ, projekt zaspal pre chýbajúce financie

v rozpočte mesta, ale verím, že sa to rozbehne. Na stole máme zopár rodinných domov, participujeme na rekonštrukcii vojenského internátu Hviezda v Bratislave, známeho skôr ako Kukurica, a pripravujú sa nejaké projekty z oblasti starostlivosti o seniorov, čo je téma, v ktorej bude potrebné na Slovensku urobiť obrovský kus roboty. Niekoľko rokov sa venujeme rozsiahlemu projektu Petržalka City, resp. po novom Soho, na ktorom spolupracujeme s architektmi zo štúdia Pantograph. Je to náročný proces, do ktorého vstupuje značné množstvo faktorov aj záujmov, čo si vyžaduje nesmiernu trpezlivosť a vytrvalosť. Ale keď sa konečne začnú črtať prvé výsledky, som presvedčený, že Petržalka získa mnoho dobrých bodov. ■

1 Administratívna a výrobná hala Etis, Bratislava. Autor: Andrej Alexy. Spolupráca: Marek Kopp, Igor Lauko, Štefan Rafanides, Roman Rosina, Zuzana Švikruhov. Foto: Paťo Saľko

2 Polyfunkčný komplex Račany, Bratislava. Autori: Andrej Alexy, Andrea Klimková. Spolupráca: Roman Rosina, Štefan Rafanides. Foto: Bobo Boška

3 Urbanisticko-architektonická súťaž Nová Myjava, 1. miesto. Autori: Andrej Alexy, Adam Kalina, Šimon Gajdoš. Spolupráca: Matej Horváth, Erik Jakeš, Ľubomíra Pilišpová, Veronika Pohanič Slaničanová, Elena Alexy. Vizualizácia: Tomáš Pohanič

3

ANDREJ ALEXY

Študoval na Fakulte architektúry STU v Bratislave. V roku 1997 s architektmi Petrom Eisenreichom, Dušanom Feriancom a Romanom Hájakom založili štúdio AEFH a pomerne rýchlo prenikli medzi hlavných aktérov novej vlny v slovenskej architektúre. V roku 1999 spolu s ďalšími mladými architektmi vytvorili voľné zoskupenie Klub 66, ktoré sa angažovalo najmä v oblasti organizovania odborných podujatí a verejných architektonických súťaží. V roku 2003 s otcom, významným slovenským urbanistom Tiborom Alexym, založil ateliér ALEXY & ALEXY. Dlhšie pôsobí aj ako hosťujúci profesor na FAD STU, kde s architektom Michalom Bogárom vedie Vertikálny ateliér Alexy/Bogár.

ATELIÉR

ROK ZALOŽENIA

ZAKLADAJÚCI ČLENOVIA

PRELOMOVÉ DIELO

SVETOVÍ ARCHITEKTI, KTORÍ INŠPIRUJÚ

MLADÍ SLOVENSKÍ ARCHITEKTI*TKY, O KTORÝCH BUDEME EŠTE POČUŤ

KNIHY, KTORÉ BY MAL MAŤ KAŽDÝ ARCHITEKT V MALÍČKU

PRÍANIE PRE SLOVENSKÚ ARCHITEKTÚRU A SPOLOČNOSŤ

ALEXY & ALEXY

2003

Andrej Alexy, Tibor Alexy

Polyfunkčný dom Mondrian, Bratislava

Luigi Snozzi, David Chipperfield, Peter Zumthor

Katarína Smatanová, Martin Bujna, Jana Benková, Róbert Bakyta, BETWEEN

Hlava XXII od Josepha Hellera. Nachádzam tam do istej miery oslobodzujúcu paralelu v kontexte našich vlastných malých zápasov na stavebných úradoch.

Z hľadiska našej profesie sú nevyhnutné korekcie v územnom plánovaní a zeurópsštenie niektorých noriem. No a v spoločnosti je viac potrebný vzájomný rešpekt.